

De molen te Hernen en de molenaarsfamilie Maas

De weiden en het water zijn nog samen
en molens wenken met een wijds gebaar. (Willem Brandt in Holland)

Zo was het ook in voorbije dagen in het land van Maas en Waal toen het draaiende wienkruis van meerdere molens ook dit vlakke land een levendig aanzien gaven en het was alsof de molens wilden getuigen van de vooruitgang van deze eertijds moerassige landstreek.

Het Land van Maas en Waal wordt in het zuiden begrensd door de Maas, in het noorden door de Waal en het strekt zich uit van Nijmegen in het oosten tot bij Tiel in het westen.

Het is vrijwel zeker zegt H. van Heiningen in zijn boek „De Historie van het Land van Maas en Waal”, dat er tussen Nijmegen en Tiel een Romeinse weg heeft gelopen. Ten westen van de oude Keizerstad Nijmegen, welke is gebouwd op de uitlopers van het Duitse Middelgebergte, houdt de heuvelketen plotseling op, behoudens enkele kleine zandruggen die zich als pijlpunten in het moerassige land hebben geboord. Op een van deze zandruggen werden vermoedelijk de eerste huizen van het aloude dorp Hernen gebouwd.

Hernen

Hernen bestond reeds in de jaren 1300-1400 na Christus en het heeft tot dusver nog gedeeltelijk zijn karakter van landbouwdorp bewaard, hoewel ook een nieuw tijdperk zijn intrede doet en als de voortekenen niet bedriegen zal Hernen, door de aanleg van een grote Noord-, Zuid-verbinding via dit dorp, binnen niet al te lange tijd volkomen zijn veranderd, voor cultuurvrienden een trieste zaak.

Het dorp, dat naar wordt verondersteld in de Romeinse tijd aan- of in de onmiddellijke nabijheid van de grote romeinse verkeersweg heeft gelegen, heeft het vermoedelijk aan deze omstandigheid te danken, dat hier reeds in de beginjaren een burcht of een versterking werd gebouwd. Deze burcht is in de loop van de jaren uitgegroeid tot het nu nog bestaande prachtige oude kasteel dat met medewerking van Monumentenzorg na de oorlog geheel werd gerestaureerd en dat zich nog in zeer goede staat bevindt. Het kasteel bezit uitgebouwde hoektorens, een vrijhangende erker en een weergang met meerdere schietgaten. In het inwendige bevindt zich, naast meerdere minder lugubere vertrekken, een onderaardse gevangenis, welke in de loop der jaren verschillende meer of minder zware overtreders van de feodale voorschriften, tot tijdelijke verblijfplaats heeft gediend.

Het kasteel

Vele adellijke families hebben deze eertijds sterke burcht bewoond. In 1682 stond als kasteelheer te boek Jac. F. van Steenhuys en de burcht bleef tot omstreeks 1836 in het bezit van deze familie. Een achterkleindochter van de heer Van Steenhuys trouwde in dat jaar met de graaf De Bethune, door vererving kwam het kasteel in het bezit van de graaf d'Enthières die het naderhand verkocht aan Jkvr. den Tex. De laatste bewoonster van het kasteel was mevrouw Metelerkamp geb. Jkvr. den Tex, die het kasteel tenslotte in de veertiger jaren heeft geschonken aan de Stichting Vrienden van de Gelderse Kastelen.

De molen van Hernen

Het grootste deel van Hernen, bestaande uit een vrij groot aantal boerderijen, was eigendom van de kasteelbewoners en het kon niet uitblijven dat deze, die het recht van de wind bezaten, zoals gebruikelijk een molen lieten bouwen.

Reeds in 1682 was er sprake van een molen in Hernen, hoewel het niet onwaarschijnlijk is, dat er reeds veel eerder een molen heeft gestaan. Evenals het kasteel behoorde deze molen toentertijd aan de kasteelheer

Jacobus Ferdinandus Antonius van Steenhuys, hier was ook sprake van een dwangmolen, hetgeen wil zeggen dat de „onderhorigen”, waarover de kasteelheer op een of andere wijze gezag kon uitoefenen, gedwongen waren hun graan op de Hernense molen te laten malen.

De hiervoor genoemde heer Van Steenhuys, waarvan niet is vermeld of hij tot een adellijk geslacht behoorde, heeft in 1745 de tegenwoordige molen laten bouwen en hierbij wordt verondersteld, dat zijn voorganger door brand verloren is gegaan. De tegenwoordige molen bezit thans ook al weer een respectabele ouderdom van 225 jaar. In het vangrad van de molen zijn de letters J D S (J. de Steenhuys) uitgesneden, hierin is eveneens vermeld: P. Maas 1815.

Deze P(iet) Maas was een zoon van de eerste molenaar uit het molenaarsgeslacht Maas. Deze naam Maas houdt geen verband met Maas en Waal, hoewel de naam toevallig wel opmerkelijk is, of er overigens verband bestaat met de rivier de Maas kon niet meer worden nagegaan, maar de mogelijkheid moet niet geheel uitgesloten worden geacht, omdat Jan Maas zich in 1810 vanuit België in Hernen heeft gevestigd en de molen heeft overgenomen, dat wil zeggen gepacht, want de molen is tot 1959 in het bezit gebleven van de eigenaren van het kasteel. In dat jaar heeft Mej. C. A. Metelerkamp het Hernense bosch met omgeving waaronder ook de molen viel, verkocht aan de hiervoor genoemde Stichting Vrienden van de Gelderse Kastelen.

Het molenaarsbedrijf werd naderhand uitgebreid met een bakkerij en een bescheiden landbouwbedrijf, zoals op het platteland en in de dorpen veel voorkwam, tot op heden bestaat deze combinatie nog.

Piet Maas had vier zoons, Jan, George (Sjors in de volksmond), Piet en Willem, die op de molen in Hernen zijn opgeleid in het molenaars- en in het bakkersvak, het was dus een echt familiebedrijf dat ook volgens de begrippen van die dagen voordelig kon werken.

Deze samenwerking heeft echter niet zo heel lang stand gehouden, want na verloop van tijd trouwde de tweede zoon Sjors en vertrokken de drie andere broers naar de molen in Dieden in het Brabantse, tegenover Batenburg. Deze molen was hun eigendom en hier oefenden zij aanvankelijk gezamenlijk het molenaarsbedrijf uit. Dit heeft echter geen stand gehouden en misschien was dit mede het gevolg van de omstandigheid dat geen der broers getrouwd was, bovendien waren zij nogal avontuurlijk aangelegd en op Dieden en omgeving raakten ze dan ook uitgekeken, zij verkochten hun molen en emigreerden alle drie naar Amerika, in die dagen een enorme onderneming en voor Hernen en omgeving een gebeurtenis van de eerste orde, waar nog lang over werd gepraat, ook bij de regelmatige bezoeken aan de molen van de boeren uit de omgeving was dit een prachtig onderwerp voor een gesprek.

Hoewel de drie gebroeders laatstelijk in Dieden het molenaarsbedrijf hebben uitgeoefend zijn ze alle drie in Amerika aanvankelijk bakker geworden, maar deze overgang was voor hen niet zo groot. Jan heeft later hoofdzakelijk het banketbakkersbedrijf uitgeoefend, terwijl Willem een gemengd bedrijf exploiteerde.

Piet die eerst ook bakker was, gaf dit beroep er aan en kwam na vele omzwervingen terecht in het meest noordelijke deel van Amerika, in Valdez een stadje in Alaska.

Piet, in Alaska Peter genoemd, trad hier in dienst van de Fairbanks exploration Company, een groot baggerbedrijf in de stad Fairbanks, bij deze maatschappij heeft hij zich in de loop van de jaren ontwikkeld als een bekwaam geoloog of bodemkundige. Het gevolg hiervan was dat zijn pioniersarbeid daar niet onopgemerkt is gebleven en dit blijkt ook uit het hierna volgende uit het weekblad „The Valdez Weekly Miner” (het weekblad de Mijnwerker waarin een artikel voorkomt dat aan deze vroegere molenaar uit Hernen is gewijd en dat we hierna in zijn geheel (vertaald) laten volgen: